

A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET TANULMÁNYAI A SZERZŐI JOG DIGITÁLIS VILÁGHOZ VALÓ ALKALMAZKODÁSÁRÓL

SZAKÉRTŐI ELEMZÉS A SZERZŐI JOGI JOGÉRVÉNYESÍTÉSRŐL¹

A jelen szakértői elemzés célja a hazai szerzői jogi jogsértések esetén a jogosultak számára igénybe vehető polgári jogi jogkövetkezmények hatékonyságának vizsgálata, kitekintéssel a büntetőjogi és vámeljárás jogi problémákra. A Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) elnöksége által a szerzői jogi jogérvényesítés helyzetének vizsgálatára 2013 márciusában létrehozott jogérvényesítési munkacsoport feladata ennek megfelelően alapvetően a 2006 óta, azaz a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK parlamenti és tanácsi irányelv (jogérvényesítési irányelv) első jogunkba való átültetése óta² eltelt időszak szerzői jogi jogérvényesítési tapasztalatainak a feltérképezése volt. A szerzői jogi jogérvényesítés állapotának elemzésekor az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport először az interneten megvalósuló szerzői jogi jogsértésekkel összefüggésben a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak tájékoztatási, illetve a jogsértőkkel, valamint a közvetítőikkel szembeni, a szerzői jogi jogsértéstől való eltiltásra vonatkozó jogának érvényesülésével kapcsolatos sajátos problémák áttekintését végezte el, és a jelen szakértői elemzésben javaslatokat tesz ezeknek a speciális problémáknak a megoldására. Az elemzés második részében pedig a munkacsoport az interneten megvalósuló szerzői jogi jogsértések perspektívájától eltávolodva, általános jogérvényesítési szempontok szerint igyekszik sorra venni a jogérvényesítési irányelv által bevezetett speciális jogkövetkezmények alkalmazásával kapcsolatosan a hazai polgári bírósági eljárások során felmerült legfontosabb kérdéseket, problémákat, illetve azokra megoldási javaslatokat tesz.

Ami az internettel összefüggő szerzői jogi jogérvényesítési kérdéseket illeti, a munkacsoport elemzése során világossá vált mind a szerzői, illetve szomszédos jogi jogosultak, mind pedig az internetszolgáltatók álláspontja.

¹ A munkaanyag a SZTNH felkérésére készült, amely szerint „[a] feladat célja, hogy az Európai Bizottság által a szerzői jogi keretrendszer áttekintése tárgyában kezdeményezett strukturált párbeszéd során felhasználható, a hazai érdekeket megjelenítő szakmai-tudományos anyagok szülessenek.” A munkacsoport referense: *dr. Sár Csaba* (Sár és Társai Ügyvédi Iroda); tagjai: *dr. Detrekői Zsuzsa* (Origo Zrt., Informatikai, Távközlési és Elektronikai Vállalkozások Szövetsége), *dr. Grad-Gyenge Anikó* PhD (ProArt – Szövetség a Szerzői Jogokért), *dr. Ivanics Krisztina* (Sanoma Media Budapest), *dr. Jurida Petra* (Sanoma Media Budapest), *dr. Lendvai Zsófia* (Baker & McKenzie Ügyvédi Iroda), *dr. Mayer Erika* (Mayer és Társai Ügyvédi Iroda, Internet Szolgáltatók Tanácsa), valamint külső szakértőként *dr. Csömör Magdolna* (ügyvéd, Invitel Távközlési Zrt.).

² Lásd: 2005. évi CLXV. törvény az egyes törvényeknek az iparjogvédelmi és szerzői jogok érvényesülésével összefüggő módosításáról, amelynek egyes rendelkezései 2006. január 1-jével, a szerzői jogi perekre vonatkozó kibővült szankciórendszerrel szóló szabályai pedig 2006. április 15-ével léptek hatályba.

A szerzői, illetve szomszédos jogi jogosultakat képviselő szervezetek Magyarországon soha nem elsősorban a jogérvényesítés, hanem a tárgyalásos jogosítás útján keresték jogaik hatékony gyakorlásának az útját. Ugyanakkor a jogosulti szervezetek álláspontja szerint egy demokratikus jogrendszerben a hatékony joggyakorlásnak – a működőképes, sikeres, jogszerű üzleti modellek kialakításán túlmenően – semmilyen területen sem nélkülözhető eszköze a hatékony jogérvényesítési rendszer kialakítása és folyamatos fejlesztése, amely igazodik az üzleti modellekhez, a technológiai kihívásokhoz és a fogyasztói elvárásokhoz. Éppen ez az oka, hogy a jogérvényesítés során a magyar jogosulti képviseltek nem preferálják a végfelhasználókkal szembeni büntetőjogi eljárásokat, hanem arra törekednek, hogy a polgári jogi jogérvényesítés eszközei váljanak hatékonná, és ezek se elsősorban a jóhiszemű végfelhasználók ellen irányuljanak, hanem a művek és más teljesítmények illegális felhasználásából üzleti hasznot szerzők ellen.

A hazai internetszolgáltatók érdekképviselőinek általános jellegű álláspontja az, hogy az interneten megvalósuló szerzői jogi jogsértések visszaszorítása érdekében nem a jogvédelmi eszközök szigorítására van szükség, hanem sokkal inkább megfelelő jogosítási modellek kialakítására. A szerzői jogi tartalmak tömeges feltöltése, illetve a fájlcsereelő rendszereken megvalósuló jogosítatlan tartalomközvetítés az internetszolgáltatók szerint ugyanis csak tünete a szerzői jogi rendszer egészét átható problémáknak, amelyek közül a legfontosabb a nem megfelelő jogi szabályozás és az internet fejlődésével lépést nem tartó jogosítási rendszerek.

Az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport elemzésében foglalt legfontosabb megállapítások, a munkacsoport legfontosabb javaslatai a következőkben foglalhatók össze.

- Az internetes, illetve online felhasználások területén az Európai Bíróság alábbiakban részletesen hivatkozott esetjoga tükrében az alapul szolgáló uniós elektronikus hírközlési, adatvédelmi és szerzői jogi jogérvényesítési jogszabályok között ütközés áll fenn, ami miatt a szerzői, illetve kapcsolódó jogi jogosultakat a jogérvényesítési irányelv 8. cikke szerint megillető adatszolgáltatási igény anélkül nem érvényesíthető, hogy a nemzeti jogok szintjén az uniós alapjogok egyensúlyát, azaz a szellemi tulajdon-jogok és a magánszféra védelmét egyaránt biztosító speciális szabályozásra kerülne sor. Az Európai Bíróság esetjoga tükrében, figyelemmel az uniós szabályozást követő hazai belső jogi szabályozás tényére is, továbbá a magyar személyes adatvédelmi, illetve elektronikus kereskedelmi és hírközlési adatvédelmi szabályok megszorító voltára, alappal lehet arra következtetni, hogy a magyar szerzői jogi törvény (1999. évi LXXVI. törvény Szt.) 94. § (1) bekezdés *d*) pontja, illetve (4) bekezdése szerinti a szerzői jogosultakat megillető adatszolgáltatásra vonatkozó igény termé-

szetes személy internethasználók által elkövetett szerzői jogi jogsértések esetén nem érvényesül. A hazai joggyakorlat mindazonáltal hiányzik ezen a téren. A munkacsoportban részt vevő szolgáltatói képviselők³ álláspontja szerint a magyar elektronikus kereskedelmi és hírközlési szabályok értelmezése nem zárja ki azt, hogy polgári bíróságok az Sztj. szerinti adatszolgáltatásra kötelezés keretében természetes személy ügyfelek személyes adatainak kiadására kötelezhetik őket. A munkacsoportban részt vevő szolgáltatói képviselők álláspontja szerint addig nem indokolt a hazai elektronikus kereskedelmi, illetve hírközlési adatvédelmi és a szerzői jogi szabályok ütközésének elkerülését biztosító speciális szabályozás, ameddig nem alakul ki joggyakorlat ezen a téren. A munkacsoportban részt vevő szerzői, illetve szomszédos jogi jogosult képviselők (közös jogkezelő szervezetek képviselői, illetve a ProArt Szövetség a Szerzői Jogokért) álláspontja ugyanakkor az, hogy az alapjogok egyensúlyának érvényesülése érdekében szükséges a hazai jogalkotás. Éppen azért van szükség a svéd vagy az előkészítés alatt álló osztrák megoldáshoz hasonló speciális, a természetes személy internethasználók személyes adatainak kiadását (kezelését, továbbítását) meghatározott feltételekhez kötő hazai törvényi szabályok megalkotására, hogy ezáltal nemcsak a szerzői, illetve kapcsolódó jogi jogosultak jogvédelme legyen biztosítható, de transzparens törvényi garanciái legyenek annak is, hogy mikor, milyen konkrét feltételek teljesülése esetén adhatók ki a természetes személy internethasználók személyes adatai. A szerzői, illetve szomszédos jogi jogosultak álláspontja szerint az Sztj. 94. § (1) bekezdés *d*) pontja szerinti jogosult igény teljesítéséhez szükséges adatkezelés feltételeinek egyértelmű törvényi rögzítése a szerzői jogi jogsértés szempontjából véltlen közvetítő internetszolgáltatók érdeke is.

Az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport a fentiek alapján elképzelhetőnek tartja, hogy amennyiben a kialakuló joggyakorlat alapján a jogszabályok ütközése ismerhető fel, szükséges lehet olyan hazai külön jogszabály megalkotása, amely az Sztj. 94. § (1) *d*) pontja szerinti, a (4) bekezdés alapján a közvetítő internetszolgáltatókkal szemben is elrendelhető adatközlés keretében lehetővé tenné a jogsértő természetes személyek azonosításához szükséges személyes adatokra is kiterjedő, azaz adatkezelést, adattovábbítást megvalósító adatszolgáltatást. Egy ilyen külön jogszabályi rendelkezés az Európai Bíróság releváns ítéletei (különösen az ún. Bonier-ügyben hozott ítélet) által előírt szempontok szerint a személyes adatok, illetve a magánszféra védelmével kapcsolatos

³ A képviselők által lefedett szervezetek magukban foglalják az Invitel, a Magyar Telekomot, az UPC-t, a Vodafone-t, a Telenort és az Antenna Hungáriát, továbbá a <http://www.iszt.hu/iszt/> oldalon található szolgáltatókat.

alapjogok és a szerzői jogi védelemhez fűződő alapjog egyensúlyát biztosító részletes feltételekhez kötöten, esetenkénti mérlegelés alapján tenné lehetővé a szerzői jogi ügyekben eljáró polgári bíróságok számára, hogy a közvetítő internetszolgáltatókkal szemben a szerzői jogi jogsértést elkövető természetes személy internethasználók személyes adataira is kiterjedő adatszolgáltatásra kötelezést rendeljenek el.

Az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport elemzése alapján a Szerzői Jogi Szakértő Testület elnökségének döntése értelmében az SZJSZT már most, a joggyakorlat kialakulását megelőzően, éppen a megfelelő joggyakorlat kialakításának elősegítése érdekében határozottan javasolja az adatvédelmi szempontú jogszabályalkotást, akár az elektronikus hírközlési törvény, illetve az elektronikus kereskedelmi törvény, akár az Sztj. keretében annak érdekében, hogy egyértelmű törvényi felhatalmazás álljon rendelkezésre a polgári bíróságok számára a természetes személy jogsértők, illetve a szerzői jogi jogsértések elkövetésében közreműködő természetes személyek személyes adatainak kezelését, illetve továbbítását megvalósító adatszolgáltatás elrendelésére.

- A jogérvényesítési irányelv 11. cikke szerinti, a jogsértéstől való eltiltásra irányuló jogosulti igény érvényesíthetőségével kapcsolatban az Európai Bíróság az alábbiakban hivatkozott ún. Scarlet-ügyben hozott 2011. novemberi ítéletében úgy rendelkezett, majd a Netlog-ügyben 2012-ben megismételte azt, hogy az uniós elektronikus kereskedelmi jogszabályokban foglalt általános nyomonkövetési kötelezettség előírására vonatkozó tilalom miatt nem lehetséges a szolgáltatók teljes ügyfélkörre, illetve adatforgalomra kiterjedő, a szolgáltató költségén megvalósítandó szűrőrendszer kiépítésére való kötelezése (a Bíróság a teljes körű szűrés elrendelését zárta csak ki tehát). Ebben a helyzetben együttműködés javasolt a szerzői, illetve kapcsolódó jogi jogosultak szervezetei és az internetszolgáltatók között az ismételt, illetve tömeges jogsértő tartalomszolgáltatások megakadályozhatósága érdekében rendelkezésre álló eszközrendszer kialakítására. Az együttműködés keretében komplex módon nemcsak a jogi, hanem a lehetséges műszaki megoldásokat is szükséges áttekinteni, figyelemmel a jogsértő tartalomszolgáltatások megakadályozását lehetővé tevő esetleges technikai megoldások kiépítésével kapcsolatos költségek viselésére is.
- A fentiek megerősítéseként is az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport támogatja a Magyar Kormánynak a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelvre vonatkozó Nemzeti Jelentésében foglalt javaslatát a közösségi jogban az online magánszféra védelme és a szerzői jog, illetve kapcsolódó jogok jogosultjainak szellemi tulajdon-jogai közötti ütközés feloldására vonatkozóan.

- Külön, az internettel kapcsolatos témaként a joggyakorlat által eldöntésre, illetve elemzésre vár annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy a UGC-tartalmakat⁴ szerkesztő, rendszerező szolgáltatók kívül esnek-e az elektronikus kereskedelmi törvény⁵ 7–13. §-a szerinti *safe harbour*-szabályokon. Ezt a kérdést a munkacsoport a jelen elemzésében nem döntötte el, csak az alábbiakban rögzítette a különböző álláspontokat e téren.
- Ami a szerzői jogérvényesítés internettől független, általános kérdéseit illeti, az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport a polgári bírósági jogérvényesítési eljárások ésszerű határidőben történő elbírálása, illetve hatékonyságának növelése érdekében a jelen elemzés keretében az alábbiakban részletesen kifejtett következő javaslatokat teszi.
 - Egyeztetés szükséges az Országos Bírósági Hivatallal, illetve a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummal arról, hogy milyen eszközökkel lehetne előmozdítani az SZJSZT kirendelését a polgári bíróságok előtt felmerülő szerzői jogi bizonyítási eljárásokban, a felmerülő szakkérdések szakszerű és ésszerű időn belül történő elbíráhatósága érdekében.
 - A védjegyperekhez hasonlóan szerzői jogi ügyekben is javasolt megfontolni a társas bírászkodás bevezetését, de legalább azt biztosítani, hogy a szerzői jogi ügyeket a törvényszékeken mindig azonos tanácsok tárgyalják.
 - Javasolt a kereset és a kereseti ellenkérelem benyújtásával, valamint a bizonyítási eljárás lefolytatásával kapcsolatos eljárásjogi szabályok felülvizsgálata.
 - Javasolt a perköltségek, illetve a perköltségviselés rendszerének felülvizsgálata.
 - Javasolt az ésszerűen rendelkezésre álló bizonyítékokra szorítókozó bizonyítási eljárás biztosítása.
 - Javasolt az anonimizált ideiglenes intézkedésekhez való hozzáférés biztosítása az elektronikusinformáció-szabadság keretei között.

Mіндеzen szempontok kiegészítő vizsgálati témát jelenthetnek az új polgári perrendtartást előkészítő szakértői munka során is.

A jelen elemzés nem tartalmazza a szerzői jogi jogsértésekkel kapcsolatos károk, a vagyoni hátrány, illetve a gazdagodás mértékének meghatározásával kapcsolatos problémák részletes vizsgálatát. Ugyanakkor a munkacsoport javasolja, hogy a problémakör jelentősége miatt az SZJSZT keretein belül készüljön külön részletes elemzés a károk, a gazdagodás, illetve a vagyoni hátrány mértékének meghatározásáról mind a polgári peres, mind a

⁴ User generated content, azaz a végfelhasználó által hozzáférhetővé tett tartalmak.

⁵ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről („Ekertv.”).

büntetőeljárásokra tekintettel.⁶ Ugyancsak fontos lenne a jogsértéssel kapcsolatos károk és a gazdagodás pontos elhatárolása érdekében a megfelelő jogi értékelési szempontok összefoglalása. Erre a hazai szerzői jogi jogérvényesítés aktuális problémáit tekintve elsősorban a büntetőhatóságok, büntetőbíróságok munkájának elősegítése érdekében lenne nagy szükség. Nagymértékben segíthetné ugyanakkor egy ilyen átfogó elemzés a szerzői jogi jogérvényesítés hatékonyságát a polgári peres eljárásokban érvényesített kártérítési, illetve gazdagodás elvonása iránti igények elbírálása szempontjából is, mert a polgári bírósági joggyakorlat is nagyon hiányos ezen a téren. A munkacsoport megfontolandónak tartja továbbá, hogy egy ilyen részletes elemzés az Iparjogvédelmi Szakértő Testülettel (ISZT) közösen, de legalábbis azzal egyeztetett módon kerüljön kidolgozásra, tekintettel azokra az általános érvényű szempontokra, amelyek általában a szellemi tulajdon-jogi jogsértésekkel okozott károk, illetve gazdagodás területén érvényesek.

- 1. A digitális online szerzői jogi jogsértésekkel kapcsolatos jogérvényesítés helyzete, a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak tájékoztatási jogának érvényesíthetősége, illetve a közvetítő internetszolgáltatók kötelezése az internetes fájlcsere-rendszereken megvalósuló szerzői jogi jogsértések megszüntetésére*

Az internetes szerzői jogi jogsértésekkel kapcsolatban, különösen az ún. fájlcsere-rendszerek útján megvalósuló szerzői jogi jogsértések területén a jogérvényesítési irányelv nemzeti jogokba való átültetése óta felmerült egyik legfontosabb megoldandó kérdés az irányelv 8. cikkében foglalt, a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultakat megillető adatszolgáltatási igény és a különböző személyes adatvédelmi, illetve az elektronikus hírközlési ágazatban a szemé-

⁶ A büntetőeljárások szabályozására az Uniónak nincs hatásköre, ezért a jelen elemzés a büntetőjogi aspektusokra nem tér ki. Ugyanakkor a hazai gyakorlatban – a szerzői jogi ügyekben indított nagyszámú büntetőeljárás miatt – a vagyoni hátrány elemeinek, mértékének meghatározása nagyon jelentős probléma. Ezért akár a károk, illetve a jogsértéssel elért gazdagodás vizsgálatának keretei között, akár különálló elemzésként a munkacsoport javasolja a büntetőjogi aspektusok részletes vizsgálatát.

lyes adatok kezelésével kapcsolatos szabályok egymáshoz való viszonya.⁷ A másik kiemelt jelentőségű kérdés a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak által az internetszolgáltatókkal mint közvetítőkkel szemben gyakorolható, a jogérvényesítési irányelv 11. cikkében foglalt, a

⁷ Lásd: a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló 1995/46/EK irányelv; az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről szóló 2002/58/EK irányelv; illetve a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatása keretében előállított vagy feldolgozott adatok megőrzéséről és a 2002/58/EK irányelv módosításáról szóló 2006/24/EK irányelv. Különös jelentőséggel bírnak ezeknek az irányelveknek a hírközlési forgalmi adatok, illetve személyes adatok kivételes esetekben megengedhető tárolását szabályozó adatvédelmi, illetve elektronikus hírközlési adatvédelmi rendelkezései, így az 1995/46/EK irányelv 13. cikk 1. bekezdése, a 2002/58/EK irányelv 15. cikk 1. bekezdése, továbbá a 2006/24/EK irányelv 11. cikke, illetve az ahhoz tartozó (12) preambulumbekzdése. Az Európai Bíróság 2008-ban a C-275/06. számú ún. Promusicae-, majd 2009-ben a C-557/07. számú LSG Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten-, illetve a 2012. áprilisi C-461/10. számú Bonnier-ügyben hozott ítéletében kimondta, hogy figyelemmel a 2001/29/EK irányelv (Infosoc-irányelv) internetszolgáltatókra mint közvetítő szolgáltatókra vonatkozó rendelkezéseire is, az előzőekben hivatkozott személyes adatok védelmére vonatkozó, illetve elektronikus hírközlési jogi közösségi irányelvek nemzeti jogokba való átültetése során teljesülnie kell az arányosságnak és a közösségi szintű alapjogok érvényesülésének; illetve a nemzeti bíróságok joggyakorlatában az alapvető jogok egyensúlyát biztosító jogértelmezést kell szem előtt tartani. Ugyanakkor a Bíróság a jogérvényesítési irányelv 8. cikk 3. bekezdése és a 2002/58/EK irányelv 15. cikk 1. bekezdése összevetésével lehetségesnek látja, hogy a tagállami szintű jogalkotás a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak számára kedvezőbb, az adatszolgáltatási kötelezettséget az internetszolgáltatókkal mint közvetítő szolgáltatókkal szemben külön előíró jogszabályi rendelkezést hozzon. A Bíróság továbbá megállapította, hogy az elektronikus hírközlési szolgáltatási tevékenység során keletkező, illetve kezelt személyes adatok megőrzéséről szóló 2006/24/EK irányelvben foglalt speciális szabályok nem érintik a személyes adatok felhasználhatóságának kérdését a polgári peres eljárásokban. Amennyiben tehát nemzeti szintű jogszabályi rendelkezés külön lehetővé teszi a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak számára az internetszolgáltatókkal mint közvetítőkkel szembeni tájékoztatási jog gyakorlását, és az ilyen nemzeti szintű jogszabályi rendelkezés megfelel az arányosság és a közösségi szintű alapvető jogok érvényesülésére és egyensúlyára vonatkozó követelményeknek, úgy a hivatkozott uniós szintű elektronikus hírközlési jogszabályok nem akadályozzák, hogy az internetszolgáltatókat kötelezni lehessen a fájlcsereelő rendszerekhez csatlakozott magánszemélyek személyes adatainak kiadására. A Bíróság az arányosság szempontjából megfelelőnek találta azon feltételek érvényesülését, melyeket a Bonnier-ítélet alapját képező svédországi jogszabályi rendelkezések előírnak, nevezetesen hogy az internethasználók személyes adatainak kiadására akkor lehet az internetszolgáltatót (akár hozzáférést biztosító internetszolgáltatót) kötelezni, ha a szerzői jogi jogsértés egyértelműen bizonyított, és a személyes adatok kiadására való kötelezést megalapozó érdekek felülmúlják az intézkedéssel az érintett személyeknek okozott hátrányokat.

jogsértéstől való eltiltásra vonatkozó igény terjedelme, figyelemmel az Európai Bíróságnak az ún. tartalomszűrésre vonatkozó esetjogára is.⁸

A szerzői művek internetes fájlmesztő rendszerek útján megvalósuló felhasználásainak egyes kérdéseivel az SZJSZT részletesen foglalkozott a 07/08/1. számú szakvéleményében. E szakvélemény megállapításai 2008 júniusa óta, az internetszolgáltatókkal szemben alkalmazható szerzői jogi jogkövetkezmények tárgyában született európai bírósági ítéletek tükrében továbbra is érvényesek. Az SZJSZT hivatkozott szakvéleményén túl részletes elemzéseket, az Európai Bíróság idevágó ítéleteinek értékelését tartalmazó tanulmányok, szakmai előadások születtek a témában.⁹ Emellett az érintettek több ízben kifejtették álláspontjukat az internetes, illetve digitális online területen elkövetett szerzői jogi jogsértésekkel szembeni jogérvényesítési eszközök hatékonyságával kapcsolatos problémákról. A szerzői közös jogkezelő, illetve jogérvényesítési szakmai szervezetek – elsősorban a ProArt Szövetség a Szerzői Jogokért – adatközlései és szakmai álláspontja, javaslatai megjelennek a Magyar Kormányának a jogérvényesítési irányelvre vonatkozó európai bizottsági jelentésre adott 2011. március 28-i válaszaiban,¹⁰ továbbá a jogérvényesítési irányelv 18. cikke szerinti nemzeti jelentésben¹¹ mint a Kormány által is egyes lényeges megállapításaiban elfogadott releváns álláspont. A szerzői szakmai szervezetek (ProArt) álláspontja, illetve javaslatai a következők szerint foglalhatók össze.

- A hazai elektronikus kereskedelmi törvény 13. §-a szerinti „notice-and-take-down” eljárás korlátozott mértékben, gyakorlati problémákkal ugyan, de hatékonyan tekinthető. A legnagyobb probléma, hogy a 13. §-ban szabályozott eljárás során az első

⁸ Ebben a tekintetben a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló 2000/31/EK irányelv (az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv) 15. cikkében, illetve 47. és 48. preambulumbekendésében foglalt rendelkezések értelmezése bír különös jelentőséggel. A hivatkozott rendelkezések tiltják az internetszolgáltatókkal szemben alkalmazható általános nyomkövetési kötelezettség előírását, ugyanakkor ez a rendelkezés nem érinti a tagállamok nemzeti hatóságai által egyedi esetekben elrendelhető nyomkövetési kötelezettség előírásának lehetőségét. Ezzel kapcsolatban az Európai Bíróság a C-70/10. számú előzetes döntéshozatali eljárásban (ún. Scarlet-ügy) hozott 2011. novemberi ítélete kimondja, hogy a jogérvényesítési irányelv 11. cikke alapján a szerzői jogosultnak biztosított, a jogsértővel, illetve a közvetítővel szemben gyakorolható, a jogsértéstől való eltiltására irányuló jog nem terjedhet odáig, hogy a szerzői jogot sértő tartalmak közvetítésének megakadályozása érdekében a nemzeti bíróságok a P2P-hálózatot üzemeltető internetszolgáltatót a P2P-hálózatot igénybe vevő valamennyi ügyfél tekintetében, az internetszolgáltató költségén megvalósuló, a teljes adatforgalomra vonatkozó szűrőrendszer kiépítésére kötelezzék.

⁹ Lásd különösen: *Faludi Gábor, Grad-Gyenge Anikó: A fájlmesztés hazai és uniós jogi szemmel című tanulmánya* [Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 6. (116.) évf. 6. sz., 2011. december], továbbá *Mezei Péter: A fájlcsere dilemma – A perek lassúak, az internet gyors* című könyve (HVG-ORAC Lap- és könyvkiadó Kft., 2012), amely a témakör magyar nyelven megjelent eddigi legátfogóbb összefoglalása.

¹⁰ Lásd: A Magyar Kormány részéről benyújtott válaszok a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelv alkalmazásáról készített bizottsági jelentésre (http://www.sztnh.gov.hu/jogervenyesito/enforce_20110331.html).

¹¹ Lásd: A szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelv 18. cikke szerinti nemzeti jelentés – Magyarország (<http://www.sztnh.gov.hu/jogervenyesito/>).

eljárási szakaszban eltávolításra került jogsértő tartalmak nagy része rövid időn belül más tárhelyen jogsértő módon ismét megjelenik. Ennek ellenére a közös jogkezelő szervezetek, illetve a ProArt álláspontja szerint a „notice-and-take-down” eljárás még mindig gyorsabb és hatékonyabb, mint más polgári jogi eljárási lépések, ideértve az ideiglenes intézkedést is.¹²

- A szerzői jogosultat a jogérvényesítési irányelv 8. cikke szerint megillető és a magyar Szjt. 94. § (1) bekezdés *d*) pontjában foglalt, illetve a (4), (5) és (6) bekezdése szerinti, a közvetítőkkal szemben is elrendelhető adatszolgáltatási, tájékoztatási kötelezettség a jelenlegi jogszabályi rendelkezések alapján az elektronikus hírközlési szolgáltatókkal, illetve az internetszolgáltatókkal szemben a 2002/58/EK irányelv rendelkezéseiből következően a hazai belső jog szerint nem alkalmazható. Ugyanakkor az Európai Bíróság hivatkozott ítéleteiben foglaltakból, különösen a Bonnier-ítéletből az következik, hogy az alapjogok egyensúlyának megtartása mellett ilyen adatszolgáltatás előírható a nemzeti polgári jogban is, nem csak a büntetőjogban.¹³ A jogérvényesítési irányelv átültetése vonatkozásában a 2005. évi CLXV. törvény megalkotásakor a törvényjavaslat kialakításával kapcsolatos társadalmi egyeztetés során a kormány a helyzet belső jogunk szempontjából történő megoldására azt a javaslatot tette, hogy az elektronikus kereskedelemről szóló 2001. évi CVIII. törvény 12. §-a kerüljön kiegészítésre oly módon, hogy a közvetítő szolgáltatók felelősségének korlátozására vonatkozó szabályok (Ektv. 6–12. §-a) nem érintenék az iparjogvédelmi és a szerzői jogok érvényesítéséről szóló jogszabályi rendelkezésekben foglalt, a közvetítőket terhelő adatszolgáltatási kötelezettséget. Ez a megoldási javaslat a jogszabály társadalmi egyeztetése során végül kikerült a törvénytervezetből annak ellenére, hogy az Európai Bíróság döntései tükrében a kiegyensúlyozott jogérvényesítés célját ez a megoldás szolgálta volna. A szerzői és szomszédos jogi közös jogkezelő, illetve szakmai jogérvényesítési szervezetek a szerzői jog által védett tartalmak fájlcsereelő rendszerek útján történő közzétételét – szerzői jogi, szakmai szempontból teljes mértékben helytállóan – önálló felhasználási cselekménynek minősítik, ahogy ez az SZJSZT fent hivatkozott szakvéleményében is megjelenik.¹⁴ Álláspontjukat, mely szerint a szerzői jog által védett tartalmak közzététele nem minősül magáncélú „kommunikációnak” (levelezésnek, illetve azzal egyenértékű közlésnek), hanem tartalomszolgáltatásnak, illetve az elektronikus kereskedelmi irányelv 5. cikke szerinti információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak, az elmúlt időszakban következetesen, több alkalommal kifejtet-

¹² Lényegében a ProArt álláspontját fogadta el a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, amikor a Magyar Kormány a jogérvényesítési irányelvvel kapcsolatos bizottsági jelentésre adott válaszaiban a notice-and-take-down eljárással kapcsolatos hazai tapasztalatokról adott tájékoztatást (1.5. kérdésre adott válasz).

¹³ A munkacsoport utal arra, hogy a svéd szabályozást követni kívánja az új osztrák Szjt.-módosítás is, amely szintén lehetővé kívánja tenni az adatok kiadhatóságát bírósági döntés alapján és az arányosság vizsgálatát követően.

¹⁴ Magyar Szjt. 26. § (8) bekezdés.

ték.¹⁵ A szerzői jogi szakmai szervezetek álláspontjából következően az elektronikus kereskedelmi irányelv rendelkezéseinek megfelelően elvárható lenne, hogy a szerzői jogilag védett tartalmakat nyilvánosan – nem magánközlés útján – elérhetővé tevő magánszemély fájlmegosztók beazonosításához szükséges adatok az interneten megjelenjenek olyan módon, ahogy ez a tartalomszolgáltatókra vonatkozó adatközlési kötelezettségeknek megfelel, és ezt az ezért felelős hatóság (Magyarországon a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság) érvényesítse.

- A jogsértéstől való eltiltás körében a szerzői közös jogkezelő, illetve szakmai jogérvényesítési szervezetek, így a ProArt által képviselt álláspont szerint egyrészt kívánatos lenne a szerzői jog által védett tartalmak jogosulatlan internetes közzétételének megakadályozása érdekében az internetszolgáltatókkal való fokozott együttműködés ösztönzése, másrészt a ProArt szerint a közvetítő szolgáltatók felelősségéről szóló szabályok körében egyértelművé kellene tenni, hogy ezek a mentesítő szabályok nem terjednek ki a UGC-tartalmakat adatbázisba szerkesztő, ilyenben tároló, a művek feltöltését és érzékelését kiegészítő információkkal segítő közvetítő szolgáltatókra, mivel ezek a szolgáltatók a ProArt szerint túllépnek az egyszerű tárhelyszolgáltatói, illetve keresőmotor-szolgáltatások keretein. A munkacsoportban részt vevő közvetítő szolgáltatók álláspontja szerint ugyanakkor – a ProArt álláspontjával ellentétben –, az UGC-tartalmak esetén továbbra is fennáll a tárhelyszolgáltatásokra az elektronikus kereskedelmi törvény szerinti felelősségkorlátozás, ha eleget tesznek a törvény 10. §-ában a tárhelyszolgáltatókra vonatkozó feltételeknek, és lefolytatják a 13. § szerinti eljárást.

Meg kell jegyezni, hogy az Egyesült Államokban még nem végleges döntés született az elhíresült Youtube v. Viacom-perben, ahol három funkcióval kapcsolatban (transzkódolás, visszajátszás, related-video thumbnails) a bíróság megállapította, hogy az az ún. safe harbour-klauzula alá tartozik, míg a negyedik támadott funkcióval (syndication) kapcsolatban további bizonyítást rendelt el.¹⁶ Az erre vonatkozó további esetjog külön vizsgálatot érdemel.

Az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoportjának javaslatai a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultakat megillető adatszolgáltatási igény és a jogsértéstől való eltiltásra irányuló igény körében:

A jogérvényesítési irányelv átültetése óta eltelt időszak alapján joggyakorlat hiányában nem egyértelmű, hogy az Szjt. 94. § (1) bekezdés *d*) pontja, illetve (4) bekezdés szerinti, a

¹⁵ A ProArt adatszolgáltatása nyomán az SZTNH a fájlcsereben részt vevő magánszemély internethasználók önálló szolgáltatóként való minősítését szorgalmazó álláspontot meg is jelentette a Magyar Kormány 2011-es bizottsági kérdőívében az 5.2. kérdésre adott válaszában.

¹⁶ Ryan Singel *Wired*: Appeals Court Revives Viacom's Billion-Dollar YouTube Lawsuit: <http://www.wired.com/threatlevel/2012/04/viacom-youtube-appeals/>.

közvetítőkkal szemben polgári bírósági eljárásokban elrendelhető adatszolgáltatási igény érvényesítését az elektronikus hírközlési szolgáltatókkal szemben az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény („Eht.”) XVII. Fejezetében (154–62. §) foglalt rendelkezések, illetve az internetszolgáltatókkal szemben az Ekertv. 13/A. §-a szerinti szabályok megengedik-e. Az Európai Bíróságnak a Promusicae-, az LSG Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten-, illetve a Bonnier-ügyben hozott ítéletei értelmében a jogérvényesítési irányelv 8. cikk 3. bekezdése alapján – éppen az Európai Bíróság által előírt alapjogi egyensúly megteremtése érdekében – lehetőség van arra, hogy a hazai jogalkotás a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak megfelelő jogvédelme érdekében a jogérvényesítést lehetővé tevő speciális jogszabályi rendelkezéseket hozzon létre. A Szerzői Jogi Szakértő Testület az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport elemzése alapján, az Európai Bíróság releváns ítéletei tükrében a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak jogvédelmének, valamint a természetes személy internethasználók személyes adatai védelméhez szükséges jogának érvényesülése, azaz e két alapjog egyensúlyának biztosítása érdekében szükségesnek tartja speciális jogszabály megalkotását. Eszerint szükséges az Szjt. 94. § (1) bekezdés *d*) pontja, illetve a (4) bekezdése szerinti adatszolgáltatási igényről szóló törvényi rendelkezés, valamint az Eht., illetve az Ekertv. hivatkozott rendelkezései közötti ütközés feloldása oly módon, hogy az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 5. § (1) bekezdés *b*) pontnak megfelelően konkrét törvényi felhatalmazás jöjjön létre, amely meghatározott feltételek mellett lehetővé teszi, hogy a szerzői jogi ügyekben eljáró polgári bíróságok a jogosultak kérelmére a közvetítő internetszolgáltatókkal szemben elrendeljék a szerzői jogi jogsértést elkövető természetes személy internethasználók személyes adatainak kiadását, azaz a személyes adatok kezelését, továbbítását. A magánszemély internethasználók beazonosításához szükséges minimálisan szükséges adatok körét és az adatok szolgáltatásának (kezelésének, továbbításának) feltételeit az Európai Bíróság ítéleteiben foglalt szempontoknak megfelelően oly módon kellene meghatározni, hogy biztosítottá váljon mind a szerzői, illetve a kapcsolódó jogok megfelelő védelme, mind pedig a természetes személy internethasználók személyes adatainak védelméhez, illetve a magánszféra védelméhez fűződő joga. A munkacsoport elemzése, illetve javaslatai alapján az SZJSZT kifejezetten indokoltnak látja azt a megoldást, amely a jelenlegi – a joggyakorlat hiányában – bizonytalan jogértelmezéssel szemben konkrétan kimondaná (akár az Eht., akár az Ekertv., akár az Szjt. idevágó rendelkezései között), hogy az Szjt. 94. § (1) *d*) pontja szerinti, a jogsértéssel érintett szolgáltatások teljesítésében részt vevő személyekre vonatkozó adatszolgáltatás kiterjed a szerzői jogi jogsértést elkövető, illetve a szerzői jogi jogsértés elkövetésében közreműködő természetes személyek személyes adataira is. Másrészt a megfelelő alapjogi egyensúly biztosítása érdekében a szabály a svéd törvényi rendelkezéshez hasonlóan meghatározott feltételekhez kötné az adatszolgáltatást, mint amilyen a jogsértés legalább valószínűsíthettség szintjén történő megállapíthatósága, valamint az adatszolgáltatással kapcsolatos jogosulti előnyök és az adatszolgáltatással okozott hátrányok egyensúlya. Az adatszolgáltatást ezek alapján mindig konkrét esetekben, bírói

mérlegelés alapján lehetne elrendelni, a kérelemtől függően vagy előzetes bizonyítást elrendelő végzéssel vagy érdemi ítélettel. Javasolt továbbá, hogy ha egy ilyen, az adatszolgáltatást részletesen szabályozó törvényi rendelkezés megalkotására kerülne sor, abban az is előírásra kerülne, hogy az internetszolgáltatónak az adatszolgáltatással kapcsolatos költségeit a pervesztes fél viselné. Az arányosság követelményének megfelelően az internetszolgáltató költségeinek biztosítására az ideiglenes intézkedés elrendelése, illetve az adatszolgáltatásra kötelezést előíró ítéleti rendelkezésre irányuló kérelmet tartalmazó keresetlevél kibocsátásának előfeltételeként megfelelő biztosíték adására lehetne kötelezni a kérelmező jogosultat. A munkacsoportban részt vevő közös jogkezelői képviselők, illetve a ProArt álláspontja szerint az alapjogi egyensúly akképpen biztosítható, ha csak a jogsértő tartalom feltöltéséhez használt IP-cím mögötti, a hírközlési szabályok szerint a szolgáltatónak rendelkezésre álló, a dinamikus IP-címmel megtámogatott előfizetői adat szolgáltatására irányul a kötelezés, amely tartalmazza, hogy a jogosult kizárólag a valószínűsített jogsértéssel összefüggő polgári jogi igény, illetve büntető feljelentés céljára használhatja fel/kezelheti a megkapott adatokat. Ez más szóval azt jelentené, hogy lehetnek esetek, amikor a jogsértő adata nem áll rendelkezésre (nincs olyan előfizetői jogviszony, amelyhez kapcsolódóan az adatok rendelkezésre állnának), és lesznek olyan esetek is, amikor nem a jogsértő személy, hanem az előfizető adatait fogja szolgáltatni a közvetítő szolgáltató.

A jogosulti oldal értelmezése alapján ez a jogalkotási hiány az oka annak, hogy ezzel összefüggő joggyakorlat nem tud kialakulni.

A szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak adatszolgáltatási igényének teljesítését lehetővé tevő fenti szabályozást vagy az Ektv.-be, vagy az Eht.-be beiktatandó rendelkezéssel lenne célszerű megvalósítani, ugyanis a hivatkozott európai bírói gyakorlat a hírközlési keretszabályozásba illeszthetőnek tartja az adatszolgáltatást. Ugyanakkor az osztrák törvényjavaslat modellje is követhető, amely a szerzői jogi rendelkezések között helyezi el a szabályt. Amennyiben az Szjt. 94. § (1) bekezdés *d*) pontjában kerülne elhelyezésre egy olyan értelmű kiegészítés, amely kimondaná, hogy a *d*) pont szerinti adatszolgáltatás kiterjed a természetes személy jogsértők beazonosításához szükséges személyes adatok kiadására (kezelésére) is, ez a megoldás általános érvénnyel rendezné a jogsértésekkel kapcsolatos adatszolgáltatás keretében szükségessé váló személyes adattovábbítás (adatkezelés) problémáját azzal, hogy az interneten kívüli esetekben is egyértelművé tenné, hogy a TRIPS, illetve a jogérvényesítési irányelv szerinti adatszolgáltatási igény az eset körülményeitől függően személyes adatok szolgáltatására is kiterjed.

Meg kell említeni, hogy a munkacsoportban részt vevő szolgáltatói képviselők álláspontja ebben a kérdésben az volt, hogy addig nem indokolt hazai szinten külön jogalkotás a jogosultak adatszolgáltatási igénye és az elektronikus kereskedelmi, illetve hírközlési adatvédelmi szabályok ütközésének feloldására, ameddig Magyarországon nem alakul ki joggyakorlat ebben a kérdésben. A munkacsoportban részt vevő szolgáltatói képviselők szerint az Eht. 159/A. § (1) bekezdése alapján polgári bíróságok által is elrendelhető az internetes ügyfél

adatainak szolgáltatása (a fejezet címe: Bűnüldözési, nemzetbiztonsági és honvédelmi célú adatmegőrzési kötelezettség). A szolgáltatói oldal álláspontjával szemben az SZJSZT elnöksége úgy döntött, hogy nem lenne előnyös, ha a hazai joggyakorlat a jelenlegi bizonytalan jogértelmezés mentén alakulna ki, ez nem szolgálná sem a szerzői, illetve kapcsolódó jogi jogosultak, sem pedig az internetszolgáltatók érdekeit. A már uniós szinten is felismert kollízió azonnali feloldása indokolta a megfelelő alapjogi egyensúly hazai megteremtése érdekében.

Az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport támogatja a Magyar Kormánynek a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelvre vonatkozó Nemzeti Jelentésében foglalt javaslatát a közösségi jogban az online magánszféra védelme és a szerzői jog, illetve kapcsolódó jogok jogosultjainak szellemi tulajdon-jogai közötti kapcsolat tisztázására.¹⁷ Egyértelműen ebbe az irányba mutat a Bizottság 2010. december 22-i közleménye a 2004/48/EK irányelv alkalmazásáról,¹⁸ amely szintén megfontolandónak tartja a jogérvényesítési irányelv 8. cikk szerinti tájékoztatási jog érvényesülése érdekében a magánszféra védelme és a szellemi tulajdon-jogok védelme mint az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. és 8. cikke, valamint 17. cikkének (2) bekezdése által védett két alapjog egyensúlyának biztosítását célzó külön uniós szintű szabályozás megalkotását, aminek nemzeti újraszabályozására így az uniós jogharmonizáció előrehaladásával akár később, magyar esetjog hiányában is sor kerülhet.

2. A szerzői jogi jogérvényesítés problémái a polgári bírósági eljárásokban

A 2006 óta, azaz az egyes törvényeknek az iparjogvédelmi és szerzői jogok érvényesülésével összefüggő módosításáról szóló 2005. évi CLXV. törvény hatálybalépése óta felmerült gyakorlati jogérvényesítési tapasztalatok alapján az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoportja az alábbi megoldandó problémákat tárta fel, és az alábbiakban jelzett megoldási javaslatokat alakította ki a szerzői jogi polgári bírósági jogérvényesítést illetően. A munkacsoport elemzése elkészítésekor figyelemmel volt az SZTNH által előkészített, a fentiekben hivatkozott különböző uniós jelentésekben, illetve adatközlésekben szereplő hivatali álláspontokra, javaslatokra, illetve az e dokumentumokban megjelenő, a különböző szerzői jogi, illetve iparjogvédelmi szakmai szervezetek által tett észrevételekre is. A munkacsoport továbbá az aktuális helyzet értékelése érdekében szakmai konzultációkat folytatott a szellemi tulajdon-jogi jogérvényesítésre specializálódott jogászokkal (ügyvédekkel, bírókkal).

¹⁷ Lásd: Nemzeti Jelentés 8. cikk – Tájékoztatáshoz való jog fejezethez adott álláspont 2. pont (közvetítőktől kért tájékoztatás) utolsó bekezdése, amely megállapítja: „Amíg a közvetítőnek minősülő internetszolgáltatók nem kötelezhetők információnyújtásra a jogsértőkről, addig a fegyveregyenlőség elve nem fog érvényesülni az eljárások során.”

¹⁸ SEC(2010) 1589 végleges.

Az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoportja a következő területeken lát szükségesnek jogalkotási, illetve egyéb, a bíróságok szerzői jogi ítélkezését támogató lépéseket:

- bírósági ügyek, perek, ideiglenes és előzetes intézkedésekkel kapcsolatos kérelmek ésszerű időn belül történő elbírálhatóságának előmozdítása, a bíróságok ösztönzése az SZJSZT kirendelésére;
- a speciális, olykor rendkívül összetett szerzői jogi kérdésekre tekintettel, a védjegyperekhez hasonló módon, szerzői jogi ügyekben is javasolt a társas bírászkodás bevezetésének a megfontolása;
- amennyire csak az ügyteher miatt lehetséges, biztosítani kell, hogy a szerzői jogi ügyeket a törvényszékeken mindig azonos tanácsok tárgyalják;
- a kereset és a kereseti ellenkérelem benyújtásával, valamint a bizonyítási eljárás lefolytatásával kapcsolatos eljárásjogi szabályok felülvizsgálata a szerzői, illetve szellemi tulajdon-jogi bírósági ügyek első fokon történő gyorsabb és hatékonyabb elintézése érdekében;
- a perköltségek, illetve a perköltségviselés rendszerének felülvizsgálata, figyelemmel a jogi képviselési költségek megtérítésével és a jelenlegi szabályok szerint perköltségnek nem minősülő, de a bírósági jogérvényesítéshez szorosan kapcsolódó költségek megtérítésével kapcsolatos problémákra, továbbá a közvetítőkkel szemben elrendelhető intézkedésekkel, illetve adatszolgáltatással kapcsolatos költségek viselésére;
- az ésszerűen rendelkezésre álló bizonyítékokra szorítókozó bizonyítási eljárás biztosítása;
- az ideiglenes intézkedések, az előzetes bizonyítás és a biztosítási intézkedések alkalmazásával kapcsolatos nehézségek leküzdése;
- a kártérítés, illetve a gazdagodás megtérítésével kapcsolatos megfelelő joggyakorlat kialakítása;
- az anonimizált ideiglenes intézkedésekhez való hozzáférés biztosítása az elektronikus információszabadság keretei között.

2.1. Bírósági ügyek, perek, ideiglenes és előzetes intézkedésekkel kapcsolatos kérelmek ésszerű időn belül történő elbírálhatóságának előmozdítása, a bíróságok ösztönzése az SZJSZT kirendelésére

A szerzői jogi ügyekben indult bírósági eljárások elhúzódásának megakadályozása alapvetően fontos. Nem ritka, hogy a perek öt-hat évig elhúzódnak, de előfordulnak tízéves vagy annál hosszabb ideig tartó szerzői jogi perek is.

A bírósági ideiglenes intézkedésre irányuló kérelmek elbírálásának átlagos időtartama szerzői jogi ügyekben első fokon a tapasztalatok szerint három-négy hónap, szemben az Szjt. 94/A. § (6) bekezdésében foglalt, a kérelem előterjesztésétől számított 15 napos határidővel, de előfordulnak ennél hosszabb elbírálási idők is.

Az eljárások elhúzódásának egyik legfontosabb oka a jogi képviselők által előterjesztett kérelmek időnkénti hiányosságain túlmenően az, hogy sok esetben hiányzik a szerzői jogi ügyek komplexitásához mérten szükséges szakirányú bírói kompetencia (lásd a fenti harmadik francia bekezdést is). Az első fokozatú eljáró bíróságok (törvényszékek) nagy részénél a szerzői jogi ügyek viszonylagosan alacsony száma és az ügyteherhez igazodó bírókijelölés miatt a jelenlegi helyzetben nem alakulhat ki a megfelelő bírói szakosodás, ami pedig végső soron az alapul szolgáló jogkérdések, valamint a speciális jogkövetkezmények alkalmazására vonatkozó szabályok bonyolultsága miatt az ügyek gyors és hatékony elintézésének korlátja. Ezen a helyzeten segíthetne az iparjogvédelmi perekhez hasonló bírói szakosodás kialakítása, ennek érdekében a társas bíraskodási rendszer bevezetése a szerzői jog területén is.

Az ügyek ésszerű időn belül történő elintézését nagyban elősegítené továbbá, ha a szerzői jogi ügyekben eljáró bíróságok az Szjt. 101. §-ában foglaltaknak megfelelően fokozottabb mértékben igénybe vennék az SZJSZT-t. Sajnálatos tendencia, hogy az elmúlt években a bíróságok szerzői jogi ügyekben gyakran nem az SZJSZT-t, hanem más szakértőket kérnek fel szerzői jogi elméleti relevanciával is bírói szakkérdések megválaszolására. Az ily módon kirendelt szakértők szerzői jogi szempontból téves irányú következtetései gyakran okoznak felesleges, túlzott költségeket, illetve gyakran okozzák a bizonyítási eljárás vagy az egész eljárás elhúzódását amiatt, hogy a szerzői jogi szempontból releváns szakkérdésekre válaszokat nem vagy nem megfelelő színvonalon tartalmazó szakvélemények miatt gyakran újbóli szakértői bizonyításra kerül sor.

Az SZJSZT szakértői közreműködése a legkülönbözőbb műfajokat átölelő szervezete, működési köre és magas szakmai színvonalú működése folytán nagymértékben elősegíthetné a szerzői jogi ügyek ésszerű időn belül történő elbírálását. Javasolható, hogy az SZJSZT igénybevételevel kapcsolatos problémákról és lehetőségekről ismételt tájékoztatást kapjanak a bíróságok vezetői, illetve az Országos Bírósági Hivatal, továbbá a KIM.

2.2. A speciális, olykor rendkívül összetett szerzői jogi kérdésekre tekintettel, a védjegyperekhez hasonló módon, szerzői jogi ügyekben is javasolt megfontolni társas bíraskodás bevezetését

Az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport a szerzői jogi perek viszonylag kis számára (törvényszékenként 10-30 per évente),¹⁹ a speciális és komplex anyagi jogi, illetve jogérvényesítéssel kapcsolatos kérdésekre tekintettel, az egységes joggyakorlat kialakításának előmozdítása, valamint a hatékony és gyors polgári jogi jogérvényesítés érdekében megfontolandónak tartja, hogy legalább a szerzői és kapcsolódó jogokra vonatkozó bitorlási perekben, a szerzőséggel, illetve jogosulti pozícióval kapcsolatos perekben, valamint a közös jogkezelés keretében gyakorolt jogok és díjigények érvényesítése iránti perekben társas bíraskodás kerüljön bevezetésre. A védjegyperekre vonatkozó szabályokhoz hasonló mó-

¹⁹ Lásd: Nemzeti Jelentés 4. része Általános megjegyzések című pontjának 3. bekezdésében hivatkozott statisztika.

don és hasonló indokok alapján a szerzői jogi perekben is javasolt, hogy a törvényszékeken három hivatásos bíróból álló tanács járjon el legalább a bitorlási, a szerzőségi és a közös jogkezelés keretében gyakorolt jogok és díjigények érvényesítése iránti perekben.

A három hivatásos bíró által történő elbírálás alapvető indoka – hasonlóan a védjegytörvény 78. §-ában foglalt rendelkezés indokaihoz – kettős: egyrészt a védjegystátuszügyekhez hasonlóan – ahol meglehetősen komplex kérdés a megkülönböztető jelleg, illetve -képesség – speciális szakértelmet igényel a szerzői jogi védelem, illetve az egyéni, eredeti alkotójelleg megítélése; másrészt a bitorlási cselekmények összetettsége folytán is különleges bírói szakudásra van szükség a peres eljárásokban, amit csak fokoznak az elektronikus, online felhasználásokkal kapcsolatos speciális kérdések. Ezért van szükség bírói szakosodásra, ami a jelenlegi bírókijelölés rendszerében, illetve egyes bírók esetén megfelelően nem biztosítható. A három hivatásos bíróból álló tanács bevezetése biztosíthatná továbbá, hogy gyorsabbá, hatékonyabbá és egységessé válják a törvényszékeken a speciális szerzői jogi jogérvényesítési eszközök, mint a rendkívül bonyolult ideiglenes intézkedési, biztosítási intézkedések, előzetes bizonyítás stb., alkalmazása. A társas bíraskodás bevezetését az is indokolja, hogy ha annak feltételei fennállnak, egyoldalú kérelemre is elrendelhetők az említett intézkedések. A társas bíraskodás és a bírói szakosodás előnyei ezen a téren a TRIPS-megállapodás belső jogunkba történő átültetése óta eltelt mintegy tizenöt évben, illetve a jogérvényesítési irányelv 2006-os beültetése óta eltelt időszak tapasztalatai alapján egyértelműen láthatók.

Ehhez hasonló igény – a büntető ügyszakban eljáró bírák specializációja – határozottan fogalmazható meg a büntető ügyszakban eljáró bírák és az ügyészek esetében is: tekintettel a szerzői jogi tárgyú büntetőeljárások kifejezetten jelentős számára (a jogérvényesítési gyakorlatnak a büntetőeszközök felé történt eltolódásának tényére) és azoknak a többi büncselekményhez képest megjelenő sajátosságaira.

A büntető- és polgári eljárás szereplői vonatkozásában kiemelt jelentőséggel bírhat a Magyar Igazságügyi Akadémiával való együttműködés erősítése is, ami a szakosodás mellett és azt megelőzően is lehetővé teszi a szerzői joggal foglalkozó szervek általános szerzői jogi ismereteinek elmélyítését és ilyen módon a jogérvényesítés hatékonyságának növelését.

2.3. A kereset és a kereseti ellenkérelem benyújtásával, valamint a bizonyítási eljárás lefolytatásával kapcsolatos eljárásjogi szabályok felülvizsgálata a szerzői, illetve szellemi tulajdon-jogi bírósági ügyek első fokon történő gyorsabb és hatékonyabb elintézésé érdekében

Sok esetben a bírósági ügyek ésszerű időben történő elintézését akadályozza a perek nem megfelelő előkészítettsége, a peres felek tárgyalást megelőző érdemi indítványainak, ellenkérelmeinek, bizonyítási indítványainak elégtelen volta, illetve – részben emiatt – a bíróságok tartózkodása attól, hogy a per első tárgyalásán érdemi bizonyítási eljárási cselekményeket folytassanak le. A jelenleg hatályos perrendtartási szabályok nem segítik elő a perek feszes, szigorú eljárási határidők szerinti elintézését, amit pedig a kizárólagos hatásköri szabályokból fakadó kötelező jogi képviselő, illetve a szellemi tulajdon-jogi ügyekre szako-

sodott jogi képviselői irodák által nyújtott szakmai színvonal lehetővé tenne. Az első peres tárgyalás ilyen körülmények között a legtöbbször nem kielégítő hatékonyságú, sokszor a bíróságok is csak az első tárgyaláson, illetve azt közvetlenül megelőzően ismerkednek meg az ügyekkel. A szerzői, szellemi tulajdon-jogi ügyek komplexitása miatt ilyen körülmények között a perek indokolatlanul elhúzódnak, ami végső soron a jogérvényesítés hatékonyságát a gyakorlatban nagy mértékben visszaveti, ezen túl pedig sokszor indokolatlan, felesleges perköltségeket okoz.

Az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló európai megállapodás²⁰ alapján jelenleg előkészítés alatt álló eljárési szabályok a peres eljárások célszerű szakaszolása, a felek és a bíróság eljárési cselekményeinek meghatározása szempontjából megfontolásra érdemes megoldási alternatívát adhatnak a szerzői, illetve szellemi tulajdon-jogi pereket érintő perrendtartási szabályok módosításához, aminek aktualitását adhatja a hazai polgári perrendtartási szabályok tervezett módosítása is. Az UPC 52. cikke meghatározza az egységes európai szabadalmi bírósági eljárás szakaszait, ennek megfelelően az előkészítés alatt álló eljárési szabályok²¹ 8–11. cikke úgy rendelkezik, hogy a tárgyalást megelőzően egy írásbeli előkészítési szakaszban a felek minden érdemi nyilatkozatukat és indítványukat, ideértve a bizonyítási indítványokat is, teljes körűen kötelesek írásban előterjeszteni. Ezáltal az első szóbeli tárgyaláson érdemi eljárési – bizonyítási – cselekményekre kerül sor, amelyek alapján a bíróság – szükség esetén további bizonyítások foganatosítását követően – legkésőbb a második tárgyaláson az eljárást berekeszti, és ezt követően – a terveknek megfelelően hat héten belül – írásban közli a felekkel az érdemi döntést. Az UPC előkészítés alatt álló eljárési szabályai a tervezet szerint ezen felül maximálnák a peres felek által előterjeszthető írásbeli beadványok számát. Mindezekkel a szabályokkal szoros időbeli korlátok közé kívánja szorítani a megállapodás a különböző szabadalmi bírósági eljárásokat, és azt kívánja biztosítani, hogy minden egyes ügyben legkésőbb egy-másfél év alatt elsőfokú döntés születhessen.

Megfontolandó, hogy a hazai szellemi tulajdon-jogi polgári bírósági eljárásokban az UPC rendszeréhez hasonlóan – figyelemmel a speciális szakkérdésekre és olykor összetett bizonyítási eljárásokra, valamint az amúgy is kötelező jogi képviseletre²² – kimerítő tárgyalás-előkészítési eljárás kerüljön bevezetésre, melynek során nemcsak a felperes, de az alperes is legyen köteles teljes körűen előterjeszteni összes indítványát, bizonyítékait, kérelme, illetve

²⁰ Lásd az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodás (UPC), melyet az Európai Parlament 2012. december 11-i jóváhagyását követően 2013. februárban írtak alá az együttműködésben részt vevő tagállamok képviselői (www.europarl.eu/news/en/pressroom/content/20121210IPR04506/html/Parliament_approves-EU-unitary-patent-rules).

²¹ Jelenleg a Rules of Procedures 15. számú tervezetén dolgozik a Drafting Committee, melyet az ún. Preparatory Committee 2013. júniusi ülésére terjesztenek be.

²² A Polgári Perrendtartás 73/A. §-ának megfelelően a Pp. 23. § c) pontja alapján a szerzői jogi perekben kötelező a jogi képviselet.

ellenkérelme részletes jogi indokolását.²³ Ennek megfelelően javasolható, hogy az alperes kereseti ellenkérelme benyújtásának végső határideje a per első tárgyalását megelőző hatvanadik nap legyen, továbbá, hogy maximálásra kerüljön a felek iratváltásainak száma is. E szigorú szabályok eredményeként a bíróságnak lehetősége lenne az első tárgyalást megelőzően, illetve az első tárgyaláson érdemi bizonyítási eljárást elrendelni, illetve foganatosítani. Ezt követően csak kivételes esetben engedélyezhetne a bíróság, illetve csak kivételes esetben foganatosíthatna újabb bizonyítást. Második tárgyalás tartására szintén csak kivételes esetben kerülhetne sor, amelyen a bíróságnak kötelezően be kellene rekesztenie az eljárást, és legkésőbb a tárgyalást követő meghatározott időn belül (az UPC rendszeréhez hasonlóan, mondjuk, hat héten belül) írásban közölnie kellene a felekkel az érdemi elsőfokú döntést. Ezen szigorú eljárási szabályoknak megfelelően megakadályozható lenne a szerzői, illetve szellemi tulajdon-jogi elsőfokú bírósági eljárások elhúzódása, ezáltal a jelenlegi, sokszor évekig tartó perek helyett ésszerű határidőben lezárható jogérvényesítési eljárásokra lenne lehetőség.

2.4. A perköltségek, illetve a perköltségviselés rendszerének felülvizsgálata, figyelemmel a jogi képviselési költségek megtérítésével és a jelenlegi szabályok szerint perköltségnek nem minősülő, de a bírósági jogérvényesítéshez szorosan kapcsolódó költségek megtérítésével kapcsolatos problémákra, továbbá a közvetítőikkel szemben elrendelhető intézkedésekkel kapcsolatos költségek viselésére

A perköltségek a szerzői jogi jogvitákban különleges jelentőséggel bírnak. A szerzői jogi viták tárgya sok esetben alacsony pertárgyértékű ügy. A jogosult elsődleges, kezdeti célja rendszerint a jogsértés megakadályozása. A jogsértés-megállapítási és az abbahagyásra kötelezési, illetve eltiltási igény érvényesítése során a jogi képviselő ellátása az ügyek komplexitása miatt bonyolult feladat. Ilyenkor attól függetlenül, hogy a pertárgy értéke alacsony vagy nem meghatározható, a képviselési költségek magasak lehetnek. (Az ügy kezdetén a pertárgy értéke rendszerint nem ismert, mert a gazdagodási/kártérítési igény érvényesítéséhez szükséges adatok csak később jutnak – szerencsés esetben – a jogosult, illetve a képviselő tudomására. Ezeknek a magas jogi képviselési költségeknek a teljes mértékben történő megtérülésére a pernyertes jogosultnak nem sok esélye van, mert a meg nem határozható pertárgyérték miatt a jogi képviselési díjak valós mértékű megtérítését a bíróságok még abban az esetben sem rendelik el, ha egyébként az irányadó miniszteri rendeletek

²³ A jelenleg hatályos Pp.-szabályok szerint [123. § (3) bekezdés] az alperes számára az első tárgyaláson, de akár ezt követően, későbbi határidőig is biztosítható lehetőség ellenkérelme és részletes indokai előterjesztésére. A javasolt szabályozás tehát a szerzői jogi, illetve szellemi tulajdon-jogi ügyekre nézve ettől eltérő megoldást irányoz elő.

alapján²⁴ a felek a jogi képviselővel kötött megbízási szerződés, illetve képviselői munkadíj-kimutatások alapján kérik jogi képviseleti költségeik megtérítését. Bár kivételesen indokolt esetekre a hivatkozott jogszabályok a meg nem határozható pertárgyértékű ügyekre előírt óradíjköltségek alapján számítható jogi képviseleti díjknál magasabb költségszámítást is lehetővé tesznek, a gyakorlatban a valós jogi képviseleti költségeknek átlagosan alig 30%-a kerül megítélésre.

Ez a gyakorlat valójában a jogorvoslati jog (igényérvényesítési jog) komoly korlátozásába torkollik, mert a jogosult nem számíthat jogérvényesítési költségei megtérítésére. Másfelől a tényleges jogi képviseleti költségek teljes mértékű megtérítésére való kötelezés lehetősége jelentős visszatartó erővel bírna a szerzői jogi jogsértést elkövető vállalkozások jelentős része esetén, melyek a jelen helyzetben, előre számolva a perek elhúzóásával és a perköltségek alacsony mértékével, sok esetben tudatosan választják a pert az önkéntes teljesítéssel szemben. A valós jogi képviseleti díjak megtérítésére kötelezés az alaptalan vagy visszaélés-szerű jogosulti perindítások visszaszorításában is hatékony szerepet játszhatna.

A jogérvényesítési munkacsoport javaslata szerint a szerzői ügyek összetettségére tekintettel, továbbá az előre kalkulálható pénzügyi kockázatként tudatosan vállalt jogsértésekkel kapcsolatos jogsértői magatartások, valamint az alaptalan, illetve visszaélés-szerű perindítások visszaszorítása érdekében megfontolandó a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi, illetve szabadalmi ügyvivői költségekről szóló hivatkozott miniszteri rendeletek módosítása a nem meghatározható pertárgyértékű ügyek esetében alkalmazható óradíjköltségek tekintetében oly módon, hogy az óradíjak nem kerülnének rögzítésre a jogszabályban, hanem azok a fél és a jogi képviselője közötti megállapodás szerint kerülnének megállapításra az indokolatlan, illetve túlzott jogi képviseleti díjak bíróság általi mérséklése lehetőségének fenntartásával.

További problémaként merülnek fel a jelenlegi perköltékszabályok szerint²⁵ perköltésként nem megítélhető, de a szerzői jogi jogérvényesítéssel szorosan összefüggő, a jogsértő áruk behozatalának megakadályozására irányuló vámintézkedések indítványozásával, illetve magukkal az intézkedésekkel összefüggésben felmerült, a bírósági eljárást megelőző, illetve bírósági eljárásán kívüli költségek megtérítésével kapcsolatos nehézségek.

A szerzői jogi jogsértésekkel kapcsolatos eljárások egy része ugyanis a Nemzeti Adó- és Vámhivatal észlelése és értesítése alapján indul. Amennyiben az iparjogvédelmi vagy szerzői jogi oltalom jogosultja az Európai Tanács 1383/2003 EK rendelete, valamint az annak végrehajtásáról szóló 1891/2004/EK Bizottsági rendelet alapján, továbbá a 371/2004. (XII.26.)

²⁴ 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről, illetve szabadalmi ügyvivők által ellátható szerzői jogi peres képviselet tekintetében a 24/2004. (VI.30.) IM rendelet a bírósági eljárásban megállapítható szabadalmi ügyvivői költségekről és a pártfogó szabadalmi ügyvivő részére megállapítható díjról és költségtérítésről.

²⁵ A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 75. §-a határozza meg a perköltésként figyelembe vehető költségeket, melyek körébe a vámintézkedésekkel kapcsolatos eljárások, ügyvédi költségek, rakározási költségek, a jogsértő áruk megsemmisítésével kapcsolatos költségek nem érthetők bele.

Korm. rendelet szerint a jogait feltehetően sértő áruk elleni vámhatósági intézkedések elrendelését, más szóval vámfelügyelést igényelt, a hivatal jogsértő áru gyanúja esetén a jogosult értesítése mellett közvetlen vámfelügyelet alá veszi a vélhetően bitorló termékeket. A jogszabályi határidők betartásával a jogosult kiegyezhet az importőrrel az áru egyszerűsített eljárás keretében, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal felügyelete mellett történő megsemmisítéséről, vagy a helyzettől és döntésétől függően peres eljárás keretében szerezhet érvényt jogainak.

A fenti esetekben, vagyis amennyiben a jogi eljárás a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, és nem a jogosult saját észlelése nyomán indul meg, a következő kérdések és nehézségek jelentkeznek a gyakorlatban.

A vámfelügyelési kérelemhez a jogosultnak minden esetben csatolnia kell egy olyan nyilatkozatot, amelyben vállalja a bitorló termékeknek mind az egyszerűsített eljárás keretében történő megsemmisítési, mind az esetleges jogi eljárás lezárásáig történő tárolási költségeit. Ez a főszabály. A jogosult ezen költségeinek megtérítését a bitorlóval szemben a vámhatóság intézkedése nyomán indult peres eljárásban perköltséggként nem érvényesítheti, hanem a jelen jogszabályi helyzet szerint csak a jogsértővel történő peren kívüli egyezség alapján vagy esetlegesen a peres eljárás keretében kártérítési igényként előterjesztett külön kereseti kérelemként. Ilyen esetekben nem a vámhatóság határozatának bírósági felülvizsgálatáról van szó, hanem önálló szerzői jogi perről, melyben érvényesített jogkövetkezmények mellett vagy azok biztosítására szolgáló külön vámintézkedésként kerül sor a vámfelügyelésre, illetve az azzal kapcsolatos egyéb intézkedésekre. Ennélfogva a vámhatósági eljárással kapcsolatos költségek a szerzői jogi perben perköltséggként nem vehetők figyelembe. Ezek az intézkedések ennek ellenére szorosan összefüggnek a szerzői jogi per tárgyával, a jogosult ugyanazon kizárólagos jogának érvényesítését szolgálják. Sem a jogsértő áruk tárolási, raktározási költsége, sem a megsemmisítés költsége, sem pedig a vámhatósági intézkedéssel kapcsolatosan felmerült egyéb költségek (mint például az ügyvédi munkadíjak vagy az áru jogsértő mivoltának megállapíthatósága érdekében szükséges szakértői vizsgálat költségei) perköltséggként tehát nem, csak az előzőekben hivatkozott módon, külön kártérítési kérelemként érvényesíthetőek. A kártérítési igényként történő költségigény-érvényesítés sok esetben nem is fér bele a szerzői jogi alapper kereteibe, hanem ezek megtérítésére külön kártérítési pert kénytelen a jogosult indítani. A hivatkozott nehézségek miatt a legtöbb esetben elmarad a vámfelügyeléssel kapcsolatos polgári peres eljárás megindítása, a jogosultak vagy nem foglalkoznak a vámfelügyelés lehetőségével, vagy a vámfelügyelés mellett inkább a büntetőjogi jogérvényesítést választják. Ez a helyzet pedig végső soron a szerzői jogi jogsértésekkel kapcsolatos vámhatósági eljárások hatékonyságát csökkenti.

Indokolt lenne ezért a szerzői jogi jogsértésekkel kapcsolatos vámhatósági eljárások költségeinek (raktározási, megsemmisítési, vámeljárással kapcsolatos jogi képviselési költségek) perköltséggként történő figyelembevételét előíró speciális jogszabályi rendelkezés beillesztése a szerzői jogi törvénybe (illetve a párhuzamos iparjogvédelmi törvények jogsértésekkel

kapcsolatos jogkövetkezményeket szabályozó megfelelő rendelkezései közé is). A javasolt szabályozás annál is inkább indokolt, mert a vámintézkedések foganatosítását, azaz a jogsértő áruk lefoglalását követően a bírósági eljárás megindítása (vagy büntetőeljárás indítása) szükségszerű, a szerzői jogi ideiglenes intézkedési kérelem, illetve a kereset benyújtása elkerülhetetlen (hacsak peren kívüli egyezségkötés nem jön létre a jogosult és a jogsértő között), vagyis a bírósági jogérvényesítésnek a vámhatóság előtti eljárás a jogszabály rendelkezése szerinti előszakasza.

A bíróság jogerős ítéletében – a jogosult kérelme szerint – rendelkezik a jogsértő termékek megsemmisítéséről. Erre vagy a bitorlót kötelezi, vagy a jogosultat jogosítja fel. A jogerős döntéssel a termékekre nézve elrendelt lefoglalás – ideiglenes intézkedés – megszűnik. Amennyiben a bíróság a bitorlót kötelezi, annak az áru feletti rendelkezési joga keretében kell megtennie a szükséges lépéseket, amelyek elmaradása esetén a jogosult kizárólag hozszadalmos végrehajtási eljárásban kényszerítheti a másik felet a megsemmisítés lebonyolítására, miközben adott esetben a raktározási költségek továbbra is a jogosultat terhelik. Amennyiben a jogosult maga intézkedhet a megsemmisítés foganatosítása iránt, az ennek során felmerült költségeit vagy előre igazoltan már a peres eljárásban megpróbálja érvényesíteni, vagy ha a megsemmisítés költségei előre nem kalkulálhatók, igazolhatók, a felmerült összeget teljes egészében csak utólag, újabb peres eljárás keretében érvényesítheti.

Mind a vámintézkedésekkel, mind pedig a perben hozott ítélettel elrendelt megsemmisítéssel kapcsolatos költségek megtérítése érdekében szükséges tehát a hivatkozott költségek perköltségként való minősítése.

A jogi képviselő igénybevitelével, illetve a szerzői jogi jogsértés esetén alkalmazható vámintézkedésekkel kapcsolatos költségek viselésével kapcsolatos problémákon túl további megoldandó jogalkotási feladat az Szjt. 94. § (1) bekezdés *b)* és *d)* pontja, valamint (3) és (4) bekezdése szerint minősülő közvetítő személyek szerzői jogi peres eljárással, illetve az általuk végrehajtott intézkedésekkel kapcsolatos költségeinek rendezésére vonatkozó eljárási szabályok megalkotása. A jelenlegi eljárási szabályok szerint ugyanis nem megoldott kérdés, hogy ha az önálló felelősséggel nem rendelkező, egyébként jogkövető, a bírósági intézkedéseknek jóhiszeműen eleget tevő közvetítőnek a vele szemben az Szjt. hivatkozott rendelkezései alapján indított bírósági eljárásban szükségszerűen félként történő részvételével, továbbá a jogsértés abbahagyására, a jogsértéstől való eltiltásra, illetve adatszolgáltatásra vonatkozó intézkedéssel összefüggésben költségei merülnek fel, úgy azok ki által és milyen módon kerülnek megtérítésre.

A jogérvényesítési irányelv szerinti arányossági követelménynek megfelelő szabályozás és a hatékony jogérvényesítés egyaránt szükségessé teszi a közvetítők perköltségeinek, illetve elrendelt intézkedésekkel kapcsolatos költségeinek a rendezését. Külön szabályt, amely a bitorló általi költségviselést külön előírja, a jogszabály csak a forgalomból való kivonás, lefoglalás, illetve megsemmisítés körében tartalmaz. A jelenlegi szabályozásból tehát nem következik, hogy a közvetítők költségeit automatikusan, mintegy a szerzői jogi perben ob-

jektíve megítélhető költségként a bitorlónak kellene megtérítenie. Ez nem is lehetséges, hiszen a közvetítő is alperesi pozícióban van. A közvetítőnek a jelen helyzet szerint a jogsértő ellen külön kártérítési pert kell indítania ahhoz, hogy indokolt költségei megtérítésre kerüljenek.

A közvetítők költségeinek megtérítését az Sztj.-ben (javasolt módon a 94. §-ban) lenne indokolt rendezni oly módon, hogy a közvetítőnek a perben való részvétellel, illetve a vele szemben elrendelt, a jogsértés abbahagyása iránti, illetve a jogsértéstől való eltiltásra vonatkozó, valamint az adatszolgáltatást előíró rendelkezések végrehajtásával kapcsolatos indokolt költségeit a pervesztes fél viseli. A közvetítő költségeinek biztosítása érdekében továbbá javasolható, hogy a jogszabály tegye lehetővé, hogy a bíróság szükség esetén az intézkedést, illetve az adatszolgáltatásra kötelezést indítványozó jogosultat a közvetítő költségeinek fedezésére elegendő biztosíték adására kötelezze.

A közvetítők perbevonásával kapcsolatos költségviselési szabályok rendezése a jogérvényesítési munkacsoport álláspontja szerint elősegíthetné a jogérvényesítési irányelv nyomán a szerzői jogunkba beillesztett hasznos jogérvényesítési eszközök, a közvetítőkkel szemben felelősségüktől függetlenül elrendelhető jogkövetkezmények alkalmazását, amire eddig a hazai joggyakorlatban egyelőre nem nagyon volt példa.

2.5. Az ésszerűen rendelkezésre álló bizonyítékokra szorítókozó bizonyítási eljárás biztosítása

A jogérvényesítési irányelv 6. cikk (1) bekezdése által előírt „ésszerűen rendelkezésre álló bizonyítékok” körének meghatározásával kapcsolatosan nagyfokú bizonytalanság látszik a hazai szerzői jogi perekben. Különösen igaz ez az ideiglenes intézkedés iránti kérelmek elbírálására. Egyes bírók rendkívül szigorú módon, már az ideiglenes intézkedés iránti kérelem körében is ragaszkodnak közokiratokkal, illetve teljes bizonyító erejű magánokiratokkal történő bizonyításhoz, külföldi okiratok esetén hivatalos fordítások beszerzéséhez és csatolásához. Más bírói tanácsok a bizonyítékok szolgáltatása körében az ideiglenes intézkedés iránti kérelem elbírálásakor abból indulnak ki, hogy a Pp. 156. § (1) bekezdés utolsó mondata szerinti, a kérelmet megalapozó tények valószínűsítésére vonatkozó szabályt úgy értelmezik, hogy a valószínűsítés követelménye a szorosan az alapul szolgáló tényállás alátámasztásán túlmenően az ideiglenes intézkedés mindhárom vagylagos előfeltételének alátámasztására, illetve tág értelemben, a kérelemben foglalt állításokra általában vonatkozik. Azaz nemcsak a szerzői jogi védelem fennállása, a felhasználás megtörténte, annak jogosulatlan, illetve jogsértő volta tekintetében szükséges és egyben elegendő a valószínűsítés, és ugyanezen követelmény áll fenn a közvetlen kárveszély, illetve a jogvitára okot adó állapot fenntartása szükségességének alátámasztása körében, valamint az előny-hátrány mérlegelése keretei között is. Egyik feltétel esetében sem követelhető meg az alapul szolgáló tények, körülmények bizonyítás szintjét elérő alátámasztása. Ezen túlmenően, az elmúlt egy-két év bírósági joggyakorlatában az iparjogvédelmi ügyekben kialakulni látszik az a gyakorlat, hogy a valószínűsítésre vonatkozó szabálynak megfelelően a különböző okiratok tekinteté-

ben sem várható el minősített formai követelményeknek megfelelően benyújtandó dokumentumok szolgáltatása.

Az iparjogvédelmi bitorlási perekre szakosodott fővárosi törvényszéki bírói tanácsok az ideiglenes intézkedésekkel, illetve előzetes bizonyítási kérelmekkel kapcsolatban a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság közreműködésével az elmúlt években már nagymértékben kialakították az irányadó joggyakorlatot. Ez az irányadó egységes joggyakorlat a szerzői jogi ideiglenes intézkedési és előzetes bizonyítási ügyekben még nagyrészt hiányzik mind vidéken, mind a Fővárosi Törvényszék gyakorlatában. Az irányadó joggyakorlat hiánya az oka egyrészt annak, hogy szerzői jogi ügyekben az ideiglenes intézkedés iránti kérelmek csak kis hányadának adnak helyt a bíróságok, továbbá hogy az eljárások nagymértékben elhúzódnak. Álláspontunk szerint érdemes lenne bírói „fórumot” tartani a szerzői jogi és iparjogvédelmi ideiglenes intézkedések elrendelésével összefüggő kérdésekről. Ez alkalmas lehetne az iparjogvédelmi tapasztalatok átültetésére a szerzői jogi bírói gyakorlatba. Az SZJSZT szívesen küld képviselőt meghívás esetén egy ilyen „fórum”-ra, ahol a bírói és képviselői gyakorlati tapasztalatok összevethetők.

Az irányelv 6. cikk (1) bekezdése szerinti mintavétellel történő bizonyítás, ahogy a Nemzeti Jelentés is tartalmazza, egyelőre nem vetett fel külön kérdéseket a magyar bírósági joggyakorlatban. (Ugyanakkor büntetőügyekben már fordult elő negatív példa.²⁶) Bírói vélemények szerint azonban ez nem azt jelenti, hogy biztosan nincs szükség az irányelv 6. cikk (1) bekezdés szerinti lehetőségnek megfelelően a mintavétellel történő bizonyítás lehetővé tételére, csupán arról van szó, hogy a joggyakorlat kialakulatlan még, illetve nem terjesztettek elő egyelőre hatásos alperesi ellenkérelmeket az ilyen módszerrel történő bizonyítás eredményének lerontására.

2.6. Az ideiglenes intézkedések, az előzetes bizonyítás és a biztosítási intézkedések alkalmazásával kapcsolatos nehézségek

Ideiglenes intézkedés elrendelésére szerzői jogi ügyekben csupán az esetek kis részében kerül sor. Ennek oka jelentős részben a külön szerzői jogi ügyekre szakosodott bírók, illetve külön bírói szakértelem hiánya. Ahogy az előzőekben az elemzés utal rá, javasolható a szerzői jogi perekben hivatásos bírókból álló bírói tanácsok előírása. Ez a szabályozás nagymértékben elősegítené az egységes, hatékony és gyors jogérvényesítés kialakulását, melynek egyik sarokköve az ideiglenes, és előzetes, illetve biztosítási intézkedésekre vonatkozó jogosulti kérelmek hatékony elbírálása.

Az egységes szerzői jogi eljárási gyakorlat hiánya számos problémát vet fel. Az előzőekben már utalás történt az ideiglenes intézkedésekkel kapcsolatos eljárások elhúzóására,

²⁶ Hamisítási, szerzői és szomszédos jogok megsértésével kapcsolatos büntetőügyben jogosulatlanul többszörözött kereskedelmi hanghordozók (CD-lemezek) kiskereskedelmi, bolti eladásakor próbavásárlás során véletlenszerűen kiválasztott hordozók mennyiségét az ügyészség nem találta elegendőnek a teljes bolti árukészlet méretéhez viszonyítva.

arra, hogy a bíróságok olykor a jogsértés, illetve az ideiglenes intézkedés előfeltételeinek a valószínűsítést meghaladó, már-már a bizonyítás szintjét elérő alátámasztását várják el a jogosulttól, illetve az ideiglenes és gyors jogérvényesítéssel össze nem férő módon minősített formai követelményeknek megfelelően benyújtandó dokumentumok szolgáltatását kívánják meg.

Az előzőeken túlmenően fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy egyes esetekben a bíróságok szerzői jogi ügyekben az ideiglenes intézkedéssel okozott előnyök és hátrányok mérlegelése körében²⁷ a szerzői, illetve kapcsolódó jogi jogosult és a feltételezett jogsértő oldalán felmerült előnyökön, illetve hátrányokon túl harmadik személyek érdekeit, illetve a közérdeket is figyelembe veszik. A Pp. 156. §-ának ilyen tartalmú értelmezése – figyelemmel az Szt.²⁸ 104. § (3) bekezdésében foglalt speciális, csak a szabadalombitorlásra vonatkozó szabályra is – nem felel meg az ideiglenes intézkedés előfeltételeivel kapcsolatos jogalkotói akaratnak. Az Szt. hivatkozott rendelkezése speciális szabályként előírja, hogy az ideiglenes intézkedéssel okozott hátrány és az azzal elérhető előnyök mérlegelése során figyelembe kell venni azt is, ha az intézkedés nyilvánvalóan és jelentős mértékben sérti a közérdeket, illetve harmadik személyek jogos érdekeit. Az Szt.-ben (mint ahogy a többi szellemi tulajdon-jogi törvényünkben sem) ilyen szabály nem került megfogalmazásra. Az Szt. 94. § (9) bekezdésében foglalt szabály a jogsértő árukban a kereskedelmi forgalomból való visszahívása, kivonása, megsemmisítése esetén külön előírja továbbá a harmadik személyek érdekeinek figyelembevételét. Mindezekből a contrario következik, hogy a szerzői jogi ideiglenes intézkedési kérelmek előfeltételeinek mérlegelésekor a közérdeket, illetve harmadik személyek érdekeit figyelmen kívül kell hagyni.

Ugyancsak az ideiglenes intézkedésekkel kapcsolatos egységes joggyakorlat hiányát mutatja, hogy a bíróságok szerzői jogi ügyekben szinte soha nem rendelnek el biztosítékadást. Anélkül utasítják el sokszor a kérelmet, hogy – bár a jogosult az intézkedést megalapozó tényeket, a szerzői jogi védelem fennállását, a jogsértő felhasználást, a jogsértő személyét, illetve az intézkedés vagylagos előfeltételeit, továbbá az előnyök és hátrányok viszonyára vonatkozó tényeket, előadásait megfelelő mértékig valószínűsítette – a bíróság mégis nyilvánvalóan kockázatokat lát az intézkedés elrendelhetősége kérdésében, ennek ellenére nem hívja fel a jogosult kérelmezőt a kockázatok ellensúlyozására alkalmas megfelelő biztosíték nyújtására. Ugyanígy a bíróságok soha nem nyúlnak az ellenbiztosíték eszközéhez, jöllehet az eset összes körülményével kapcsolatos kétely esetén a bíróság a jogsértés abbahagyására vonatkozó rendelkezés helyett akár hivatalból is alkalmazhatná az ellenbiztosíték jogintézményét.

Az előzőekben bemutatott jogérvényesítési problémák szinte mind az egységes, kiforrott joggyakorlat hiányára vezethetők vissza.

²⁷ Pp. 156. § (1) bekezdés utolsó előtti fordulata.

²⁸ A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény.

A szerzői jogi perek alacsony száma és a speciális szakértelem szükségessége miatt az ideiglenes intézkedések jogintézményének hatékonyságát a bírói szakosodás, a speciális szerzői jogi bírói tanácsok kijelölése nagymértékben elősegítené.

A Vht. szerinti biztosítási intézkedések ideiglenes intézkedésként történő elrendelésére²⁹ nagyon ritkán kerül sor. Bírói információk alapján az eddigi egy-két eset tanulsága kedvező. Nem tűnik kérdésesnek, hogy ilyen kérelem, különösen a jogsértő bankszámlaadatainak közlésére, illetve a bankszámlára irányuló biztosítási intézkedés elbírálására ex parte kérétek között kell, hogy sor kerüljön.

Némi bizonytalanság volt megfigyelhető az elmúlt években a bíróságok gyakorlatában az Szjt. 94. § (1) bekezdés *d*) pont szerinti adatszolgáltatás ideiglenes intézkedés vagy előzetes bizonyítás formájában történő elrendelhetősége kérdésében. A kialakulni látszó joggyakorlat szerint az üzleti kapcsolatok feltárására, illetve az akár a közvetítőkkal szemben is elrendelhető adatszolgáltatásra kötelezést tartalmazó intézkedés céljából kiindulva leginkább előzetes bizonyításként rendelhető el (hacsak a jogosult azt nem ítéleti rendelkezésként kéri, kereseti kérelem formájában). Az előzetes bizonyítás jogintézménye, különösen az adatszolgáltatásra kötelezés előzetes elrendelhetősége alkalmazásával alkalmas jogérvényesítési eszköznek látszik a hatékony jogérvényesítés érdekében.

2.7. A kártérítés, illetve a gazdagodás megtérítésével kapcsolatos megfelelő joggyakorlat kialakítása

Jóllehet hazai jogunkban nem okoz elméleti problémát az Szjt. 94. § (1) bekezdés *e*) pontja szerinti gazdagodás és a 94. § (2) bekezdése szerinti kártérítés elhatárolásának kérdése, a jogi képviselők egy része meglehetősen bizonytalan a két szankció, tehát az objektív, azaz a kártérítési felelősség kérdésétől független, a jogsértőnek minimálisan a licencdíj mértékét kitevő gazdagodása elvonására és a polgári jog általános szabályai szerinti felróhatósági alapú jogkövetkezmény, a kártérítés megtérítésére irányuló igény szétválasztása kérdésében.

Bonyolultabb kérdésként merül fel a szerzői jogi jogvitás ügyekben a jogsértőnek a jogsértéssel elért gazdagodása, illetve a kár mértékének meghatározása. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által készített Nemzeti Jelentésnek a kártérítéssel kapcsolatos ismertetése pontos összefoglalását adja az ezen a téren jelentkező problémáknak, jogérvényesítési kérdéseknek. A hazai szerzői jogi kártérítési joggyakorlat Nemzeti Jelentés által is kiemelt egyik legfontosabb jellegzetessége, hogy a bíróságok a legtöbbször szakértőt vesznek igénybe a kár meghatározásához. Az SZJSZT elnöksége hasznosnak tartana emiatt egy, a szerzői jogi jogsértésekkel okozott károk mértékének meghatározásáról szóló elemzést, amely a joggyakorlatot, különösen a büntetőhatóságok és a büntetőbíróságok kármeghatározását segíthetné. Erre vonatkozóan külön részletes elemzés elkészítése lehet indokolt a jövőben.

²⁹ Szjt. 94/A. § (4) bekezdés.

A bírósági gyakorlatban eddig viszonylag kevés tapasztalat merült fel, tekintettel arra, hogy a szerzői, illetve kapcsolódó jogi jogosultak célja a jogérvényesítési eljárások kezdeményezésével nem elsősorban a kártérítés érvényesítése, hanem sokkal inkább a jogsértés megállítása, hátrányos következményeinek kivédése.

A gazdagodás elvonása körében a gyakorlatban eddig a jogdíjat meghaladó mértékű gazdagodás kérdése merült fel speciális kérdésként. A joggyakorlat a szokásos mértékű jogdíj (licencdíj) mértékének megfelelő mértékű gazdagodás megállapítása kérdésében következetesnek látszik.

Összefoglalóan elmondható, hogy a gazdagodásnak a licencdíjon felül számítható mértéke tekintetében, továbbá a szerzői jogi jogsértéssel okozott károk elemeinek és mértékének meghatározása kérdésében a hazai joggyakorlat még meglehetősen kialakulatlan. Tekintettel arra, hogy a büntetőjogi jogkövetkezmények szempontjából a kárban álló vagyoni hátrálynak kiemelkedő jelentősége van, és a hatóságok, bíróságok, különösen a büntetőhatóságok és büntetőbíróságok szinte mindig szakértőt vesznek igénybe a károk meghatározására, ezért, ahogy javaslatként a fentiekben is szerepel, az SZJSZT jogérvényesítési munkacsoport javasolja, hogy az SZJSZT keretében készüljön külön részletes elemzés a szerzői, illetve kapcsolódó jogi jogsértéssel okozott károk, a gazdagodás, illetve – büntetőjogi aspektusból – a vagyoni hátrány elemeinek, mértékének szempontjairól, meghatározásának módjáról. A munkacsoport megfontolandónak tartja azt is, hogy egy ilyen elemzés az Iparjogvédelmi Szakértő Testület munkájára is figyelemmel, esetleg az ISZT-vel közösen kerüljön kidolgozásra, hiszen az alapvető szempontok, a károk, a gazdagodás, a vagyoni hátrány meghatározásának módja, elemei alapvetően azonosak mindenfajta szellemi tulajdon-jogi jogsértés esetén.